

De actuele werking en doeltreffendheid van de eindtermen als beleidsinstrument in Vlaanderen

Onderzoek in opdracht van de Vlaamse Overheid –
Departement Onderwijs en Vorming

Promotoren: Maarten Simons & Geert Kelchtermans
Medewerkers: Joyce Leysen & Margo Vandenbroeck

Laboratorium voor Educatie en Samenleving
Centrum voor Onderwijsbeleid en –vernieuwing en
Lerarenopleiding

Overzicht

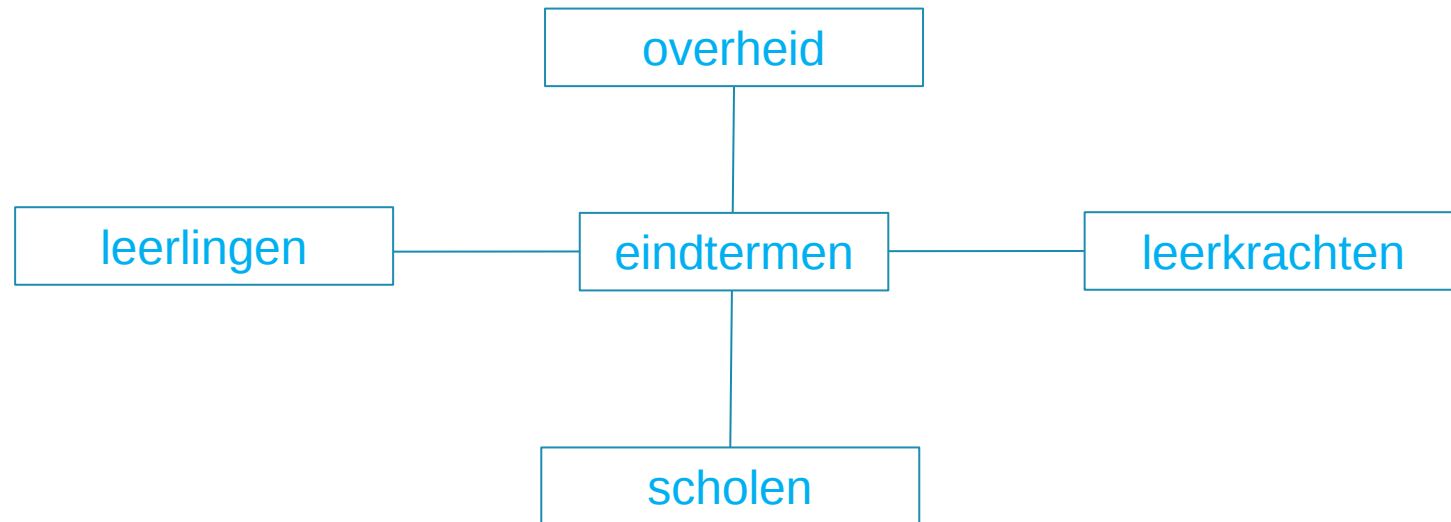
1. Opdracht
2. Probleemstelling
3. Onderzoeksvragen
4. Resultaten
 1. Werkingsmodel
 2. Spanningen en verwachtingen
 3. Scenario's
5. Conclusies

1. Opdracht

- Onderzoek naar de doeltreffendheid van de eindtermen als beleidsinstrument
- Focus op instrument en werking vandaag (niet op inhoudelijke aspecten van eindtermen en hervormingscontexten)
- Review: gebruikmakend van literatuur en secundaire bronnen
- Looptijd: 6 maanden

2. Probleemstelling

- Doeltreffendheid van eindtermen
 - verwijst naar gebruik en gebruikers
 - en dus naar perspectieven en gebruikscriteria
- Uitzetten van gebruikers op assenstelsel
 - Beleidsas: kwaliteitszorg en kwaliteitscontrole
 - Pedagogisch-didactische as

3. Onderzoeksvragen

Beschrijvende onderzoeksvraag: Hoe functioneren de eindtermen vandaag vanuit het perspectief van beleidsactoren en pedagogische actoren?

Toetsende onderzoeksvraag: Welk werkingsmodel tekent zich af in hoe de eindtermen vandaag functioneren rekening houdend met die verschillende perspectieven en actoren?

= RESULTAAT 1: WERKINGSMODEL

(methode: bronnenonderzoek)

Evaluerende onderzoeksvraag: Wat zijn de sterktes en zwaktes in het functioneren van de eindtermen rekening houdend met de verschillende perspectieven en actoren?

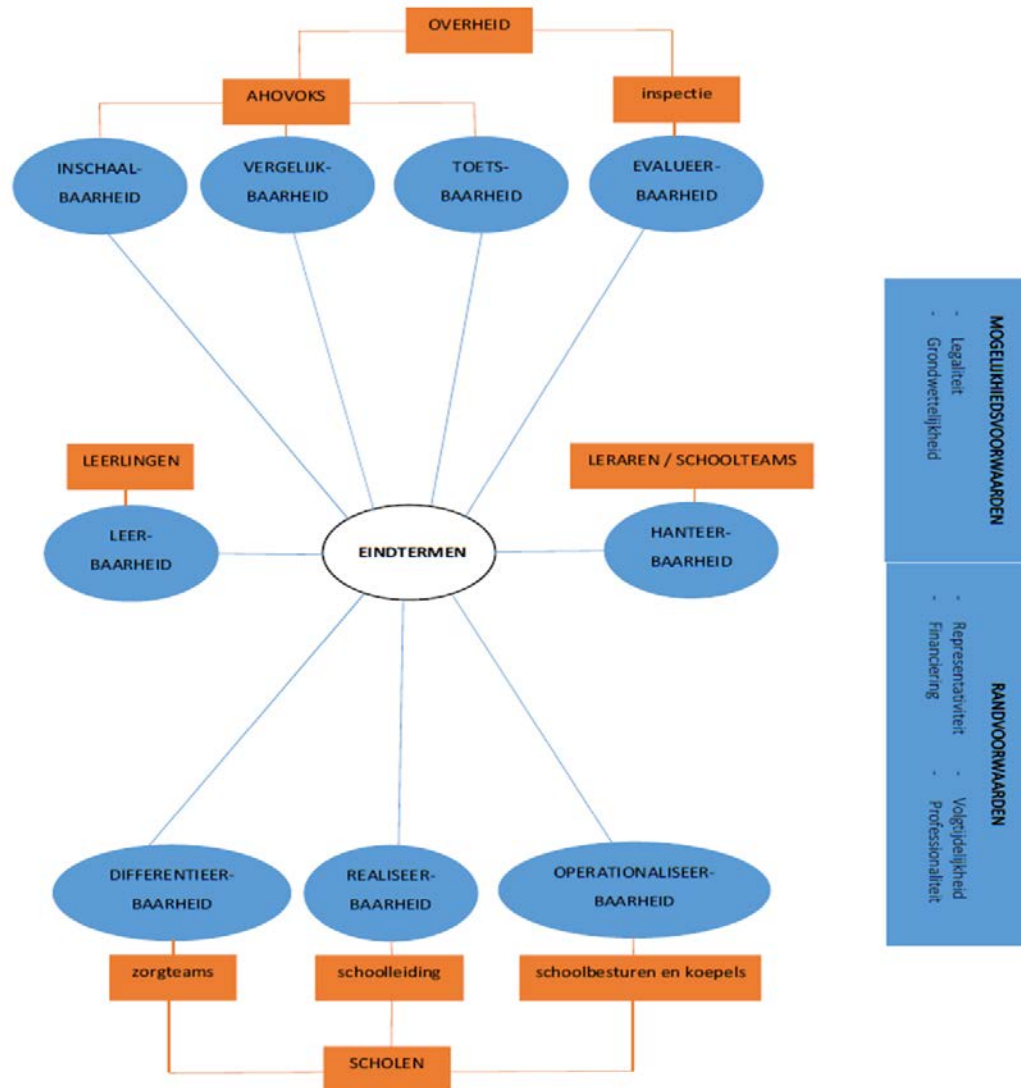
= RESULTAAT 2: SPANNINGEN en VERWACHTINGEN

(methode: inhoudsanalyse van tekstmateriaal en deductie)

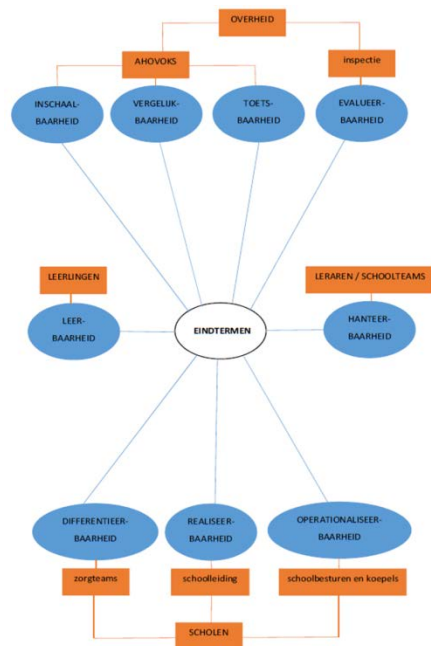
Optimaliserende onderzoeksvraag: Op welke manier kan de doeltreffendheid van het functioneren van eindtermen geoptimaliseerd worden?

= RESULTAAT 3: SCENARIO'S

4. Resultaten 1: Werkingsmodel

4. Resultaten 1: Werkingsmodel

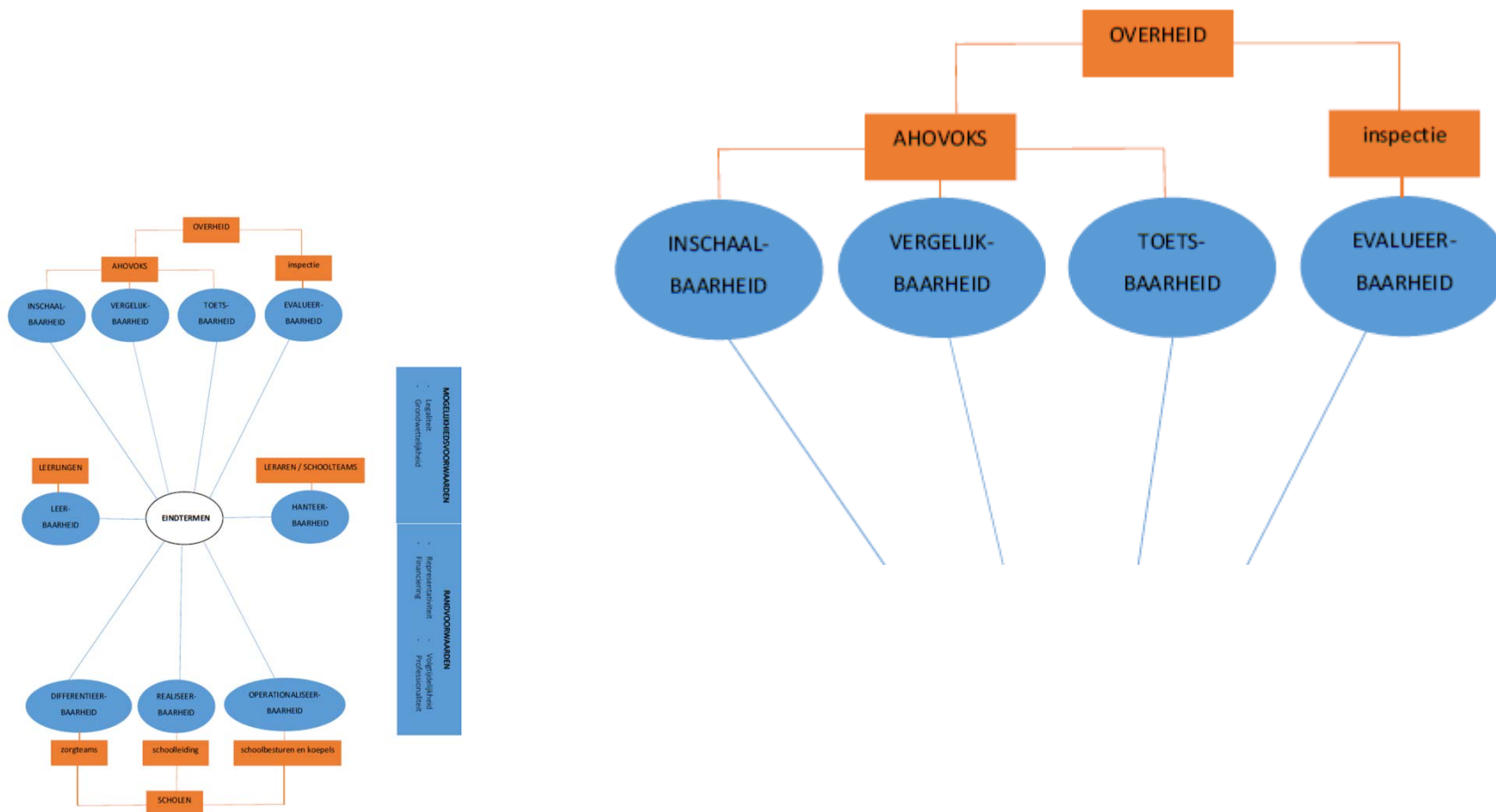
MOGELIJKHEIDSVORWAARDEN

- Legaliteit
- Grondwettelijkheid

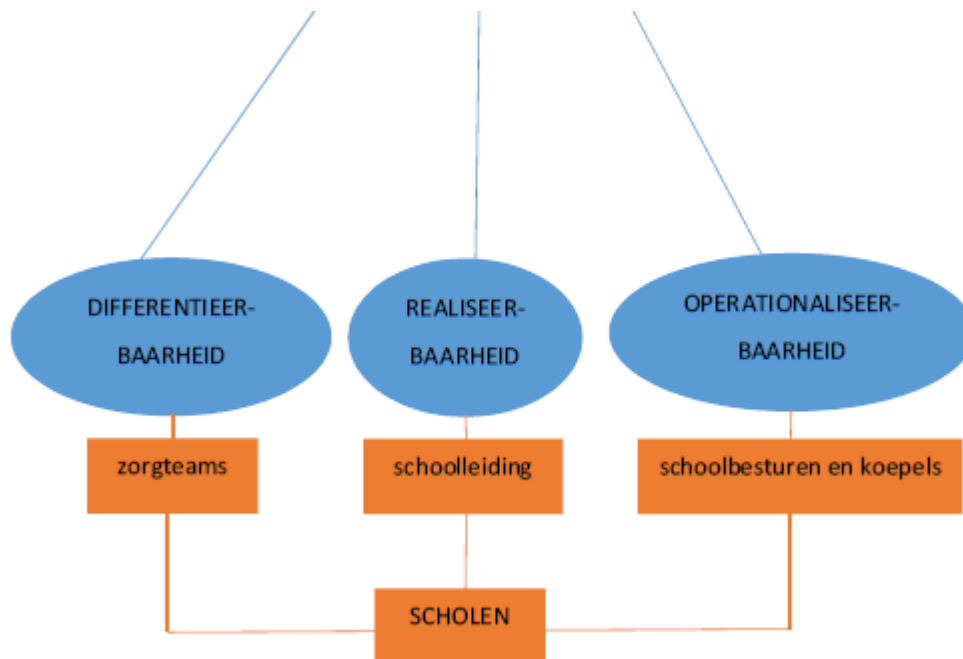
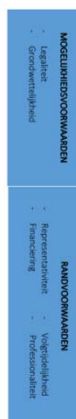
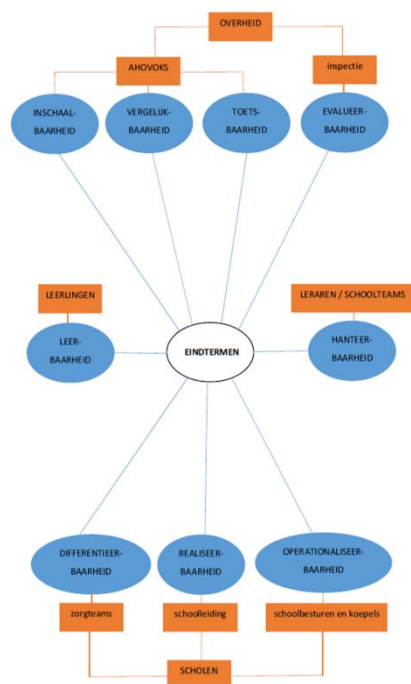
RANDVOORWAARDEN

- Representativiteit
- Financiering
- Volgtijdelijkheid
- Professionaliteit

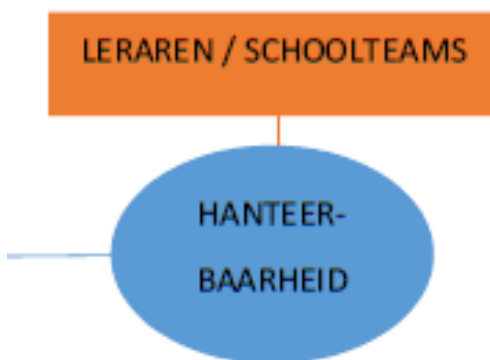
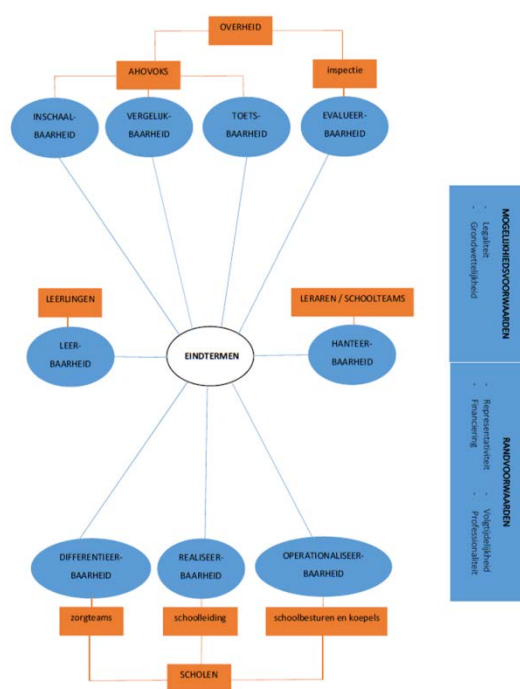
4. Resultaten 1: Werkingsmodel

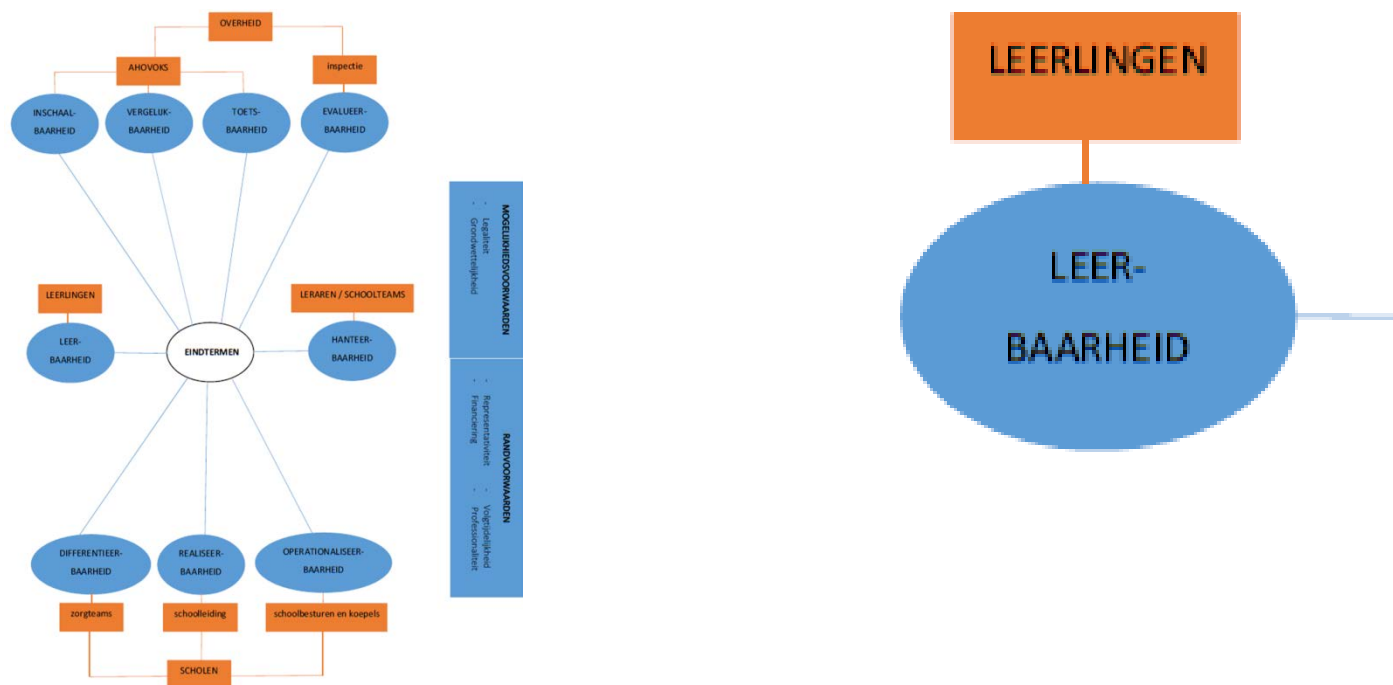
4. Resultaten 1: Werkingsmodel

4. Resultaten 1: Werkingsmodel

4. Resultaten 1: Werkingsmodel

4. Resultaten 2.1: Spanningen

- Er circuleren verschillende criteria voor doeltreffendheid van de eindtermen
- Verschillende van die criteria kunnen onderling leiden tot spanningen
- Mogelijke spanningen op twee niveaus:
 - Beantwoorden de huidige eindtermen aan elk van de gebruikscriteria? (=interne spanning)
 - Zijn de gebruikscriteria onderling verzoenbaar? (=externe spanning)

4. Resultaten 2.1: Spanningen

Illustraties van **interne** spanningen

(inspectie) “Zijn de eindtermen geschikt om de realisatie ervan en de leerplannen kwalitatief te beoordelen?”: *al te abstracte en minimale eindtermen geven weinig houvast*

(schoolbesturen) “Zijn de eindtermen geschikt om te operationaliseren op basis van het eigen pedagogische project en de eigen onderwijsmethode?” : *te veel en al te specifieke eindtermen laten onvoldoende ruimte*

Illustraties van **externe** spanningen

“Staan (door inspectie) evalueerbare eindtermen in spanning met andere gebruikscriteria?” : *bv. substantiële eindtermen nodig voor inspectie niet zonder meer verzoenbaar met eenduidig meetbare eindtermen voor peilingen*

“Staan (door scholen) operationaliseerbare eindtermen in spanning met andere gebruikscriteria?” *bv. minimale eindtermen bruikbaar voor leerplanmakers niet zonder meer verzoenbaar met hanteerbare eindtermen voor leerkrachten*

4. Resultaten 2.2: Verwachtingen

- Tal van spanningen rond het gebruik van de eindtermen
- Dit is indicatie dat er verschillende verwachtingen zijn naar:
 - **VORM** van de eindtermen (hoe zien ze er idealiter uit?)
 - **STATUUT** van de eindtermen (welk rol spelen ze idealiter?)

4. Resultaten 2.2: Verwachtingen

Tabel 5. *Verwachtingen ten aanzien van de vorm van de eindtermen*

abstract (hoog abstractieniveau)	↔	concreet (laag abstractieniveau, tastbaar)
algemeen (inhoudelijk breed)	↔	specifiek (inhoudelijk smal, bepalend)
zonder beheersingsniveaus	↔	met beheersingsniveaus
competenties (geïntegreerd)	↔	kennis, vaardigheden, attitudes (analytisch)
uniform	↔	pluriform
substantieel	↔	minimaal
eenduidig	↔	open voor interpretatie

4. Resultaten 2.2: Verwachtingen

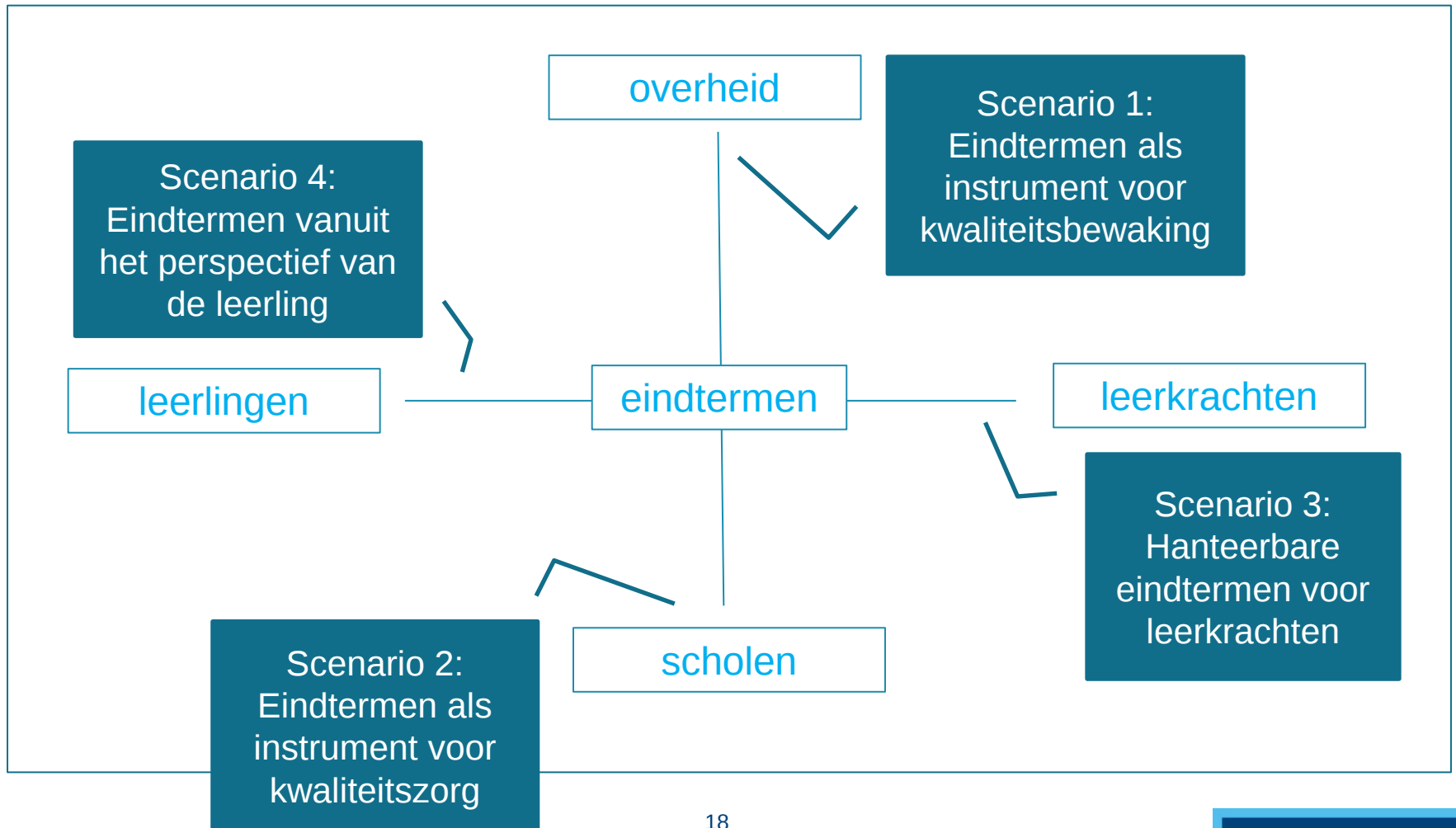
Tabel 6. *Verwachtingen ten aanzien van het statuut van de eindtermen*

doelgericht	◀	resultaatgericht
te herkennen eindtermen	◀	niet geëxpliciteerde eindtermen *
te beoordelen eindtermen	◀	te meten eindtermen
te operationaliseren eindtermen	◀	bepalende (dan wel open) eindtermen *
methodisch te vertalen eindtermen	◀	eindtermen met impliciete/expliciete methode *
pedagogisch in te zetten eindtermen	◀	eindtermen met impliciet/expliciet pedagogisch project *
didactisch werkbare eindtermen	◀	abstracte eindtermen die oriënterend zijn *
pedagogisch bruikbare eindtermen	◀	specifieke eindtermen die pedagogisch bepalend zijn *
te examineren eindtermen	◀	eindtermen die oriënterend zijn *
individueel haalbare eindtermen (voor elke leerling)	◀	algemeen bereikbare eindtermen (voor merendeel van leerlingen)

5. Resultaten 3: Naar scenario's

- Uitgangspunt:
 - Veel gebruikers, conflicterende criteria en verwachtingen
 - Veel feitelijke en mogelijke spanningen rond de eindtermen
- **Optie 1:** eindtermen aanpassen aan verwachtingen
 - gevolg (wellicht): minimaal instrument, en iedere actor gebruikt een eigen instrument, problematiek verschuift
 - bovendien: bestaansreden van (huidige) eindtermen is “garanderen van minimale kwaliteit voor alle leerlingen” (ongeacht schoolkeuze)
- **Optie 2:** verwachtingen aanpassen
 - scenario's formuleren: telkens vertrekkend vanuit prioritaire criteria
 - scenario's bieden kader om discussie te stofferen en verbreden
 - geen prioritair scenario, wel tonen van noodzaak tot prioritering
 - in alle scenario's: “garanderen van minimale kwaliteit voor alle leerlingen”

5. Naar scenario's

Scenario 1: Eindtermen als instrument voor kwaliteitsbewaking

Voldoende substantiële en concrete eindtermen
(=evalueerbare eindtermen)

Voorwaarde: ruimte nodig voor kwaliteitszorg/leerplannen

Problematische afstemming: niet tegelijk pedagogisch-didactisch bruikbare eindtermen (en met name risico van doel-differentiatie)

Scenario 2: Eindtermen als instrument voor kwaliteitszorg

Vertrekpunt zijn de leerplannen (of andere instrumenten)
(=operationaliseerbare, realiseerbare eindtermen)

Voorwaarde: ruimte nodig voor kwaliteitsbewaking, via minimale eindtermen (als toetscriteria) en/of via de leerplannen (noodzaak eindtermen verdwijnt)

Problematische afstemming: hoe minimale kwaliteit voor iedereen garanderen?, wie heeft een stem in het inhoudelijk vastleggen van minimale kwaliteit?

Scenario 3: Hanteerbare eindtermen voor leerkrachten

Algemene, maar ook voldoende concrete eindtermen

(=hanteerbare eindtermen)

Voorwaarden: aangepaste kwaliteitsbewaking

Problematische afstemming: welke ruimte voor scholen? (nog leerplannen nodig?), focus op eindtermen als leerresultaten (op individueel of systeemniveau)?

Scenario 4: Eindtermen vanuit het perspectief van de leerling

Eindtermen als (ontwikkelings)doelen, realisatie op verschillende beheersingsniveaus mogelijk

(=leerbare en differentieerbare eindtermen)

Voorwaarden: aangepaste leerplannen, aangepaste kwaliteitsbewaking

Problematische afstemming: kwaliteitsbewaking in functie van minimale kwaliteit voor iedereen?, peilingen op systeemniveau?

6. Conclusies

- Werkingsmodel:
 - complexiteit tastbaar maken
 - oriëntatiemiddel
 - gesprekken mogelijk (niet onmogelijk) maken
- Scenario's:
 - Insteek pedagogisch-didactische as? Problematisch, maar essentiële as
 - Insteek kwaliteitszorg-kwaliteitsbewaking? Insteek kwaliteitszorg vraagt alleszins fundamentele herziening van het werkingsmodel, en antwoord op de vraag: hoe minimale kwaliteit voor iedereen garanderen?

- Specifieke vraagstukken:
 - Uitdagingen rond 'doeldifferentiatie': 'ontwikkelings'-logica en 'leer'-logica?
 - Betekenis van 'minimaal': eindtermen als toetscriteria dan wel eindtermen als uitdrukking van basisvorming?
- Belang van bredere context:
 - Rol en opdracht van de inspectie
 - Hervorming secundair onderwijs
 - Hervorming van de lerarenopleiding

Bedankt voor jullie
aandacht.

Voor meer informatie:

Maarten.simons@kuleuven.be

Geert.kelchtermans@kuleuven.be